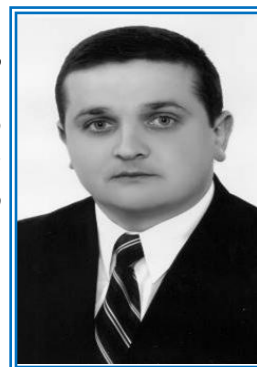

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА,
СОЦІОЛОГІЇ ПРАВА ТА ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

УДК 340.11

Луцький Мирослав Іванович,
кандидат юридичних наук,
перший проректор
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗУНР У СФЕРІ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У статті здійснюється аналіз законодавчої діяльності національного уряду ЗУНР у сфері трудового законодавства. Акцентується увага на тому, що не зважаючи на складну соціально-економічну і політичну ситуацію, у сфері регулювання трудових відносин відбулися суттєві зміни з бік покращення соціального становища найманих робітників та гарантування їхніх прав. Одночасно визначаються основні причини недалекозорості законодавців та недотримання визначених законами норм, зокрема 8-ми годинного робочого дня. Особлива увага приділяється проблемі соціального захисту окремих груп населення, які постраждали в умовах військових дій.

Ключові слова: ЗУНР, правова система, ЗУНР, трудове законодавство, право соціального забезпечення, законодавча практика.

Постановка проблеми. Особливістю української демократичної революції початку ХХ ст. була актуальність вирішення соціального питання, що було закономірним з огляду на складну соціально-економічну ситуацію. В умовах становлення і розвитку державності на західноукраїнських землях, приймалися численні нормативно-правові акти, що регламентували особливості працевлаштування, соціального захисту, забезпечення майнових прав і фінансового забезпечення.

Для законотворчої практики ЗУНР, не доцільно говорити про трудове законодавство як окрему галузь права. У той час, класичним був поділ на цивільне та кримінальне право. Норми трудового законодавства були складовою цивільно-правових відносин, а тому відбувалася рецепція норм австрійського права. Одночасно, зважаючи на вимоги часу та рівень суспільних інтересів населення, приймалися численні нормативно-правові акти, що регламентували особливості працевлаштування, соціального захисту, забезпечення майнових прав і фінансового забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження системи права і законодавства ЗУНР не є новим для вітчизняної історико-правової науки, однак є цілий комплекс проблем, що вимагають ґрунтовного аналізу, систематизації. Закономірно,

основний акцент вітчизняних науковців здійснюється на сферу земельного, конституційного та адміністративного законодавства, а проблемі трудового законодавства та права соціального забезпечення не приділяють належної уваги.

Серед вітчизняних науковців, проблемі соціального забезпечення окремих категорій населення ЗУНР приділяла увагу Н. Т. Скуталіна.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є аналіз змісту нормативно-правових актів ЗУНР, що регулювали сферу трудового законодавства, а також права соціального забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з того, для Наддніпрянської України ідеї соціалістичного спрямування отримали широку підтримку. Для Західноукраїнських земель вони були менш актуальними з огляду на аграрний характер регіону. Більше того, Директорія УНР своїм трудовим та соціальним законодавством мала протистояти гаслу більшовиків – «земля народу, фабрики – робітникам», а тому здійснювала активні заходи для отримання підтримки пролетаріату. Для Галичини, Буковини та Закарпаття актуальнішим було розв'язання аграрного питання, а вже потім врегулювання відносин у сфері найманої праці і т.д. Першочерговим завданням національного уряду ЗУНР було розв'язання складної соціально-економічної ситуації, спровокованої як наслідками Першої світової війни, так і подіями українсько-польського протистояння.

У рамках забезпечення правового змісту норм трудового законодавства та регулювання соціального захисту населення ЗУНР варто виокремити основні напрямки, в рамках яких здійснювалася відповідна політика. По-перше, основний акцент робився на врегулювання соціально-економічного становища держави, фінансового забезпечення та фінансової реформи. По-друге, соціальне забезпечення та фінансова допомога для окремих груп населення була актуальною, оскільки мала на меті забезпечити підтримку уряду з боку широких верств населення. Основними категоріями людей, яким надавалася фінансова допомога були вчителі, державні службовці, працівники залізниць, а також малозабезпечені прошарки населення, вдови і сироти. По-третє, було прийнято ряд нормативних актів, що регулювали сферу трудових відносин і гарантували ряд соціальних прав для робітників республіки.

Такий висновок можна зробити на підставі змісту відозви ЗУНР «Горожанам Західно-Української Народної Республіки», у якій аналізуються жахливі наслідки Першої світової війни та визначаються подальші кроки уряду щодо вирішення основних проблем. Ключовим завданням влади визначалося творення суверенної держави «без пануючих і поневоленних і тому наша держава не тільки республіканська, але й народна, де всі горожани вирішуватимуть свою долю» [5, к. 17]. Одночасно у відозві наголошувалося на тому, що в той переломний момент важливо зберегти лад і порядок, не допустити до безладдя, оскільки це може звести нанівець народне визволення [4, с. 272]. Вказувалося на важливість вирішення соціальних питань: соціальний захист нещасних жертв кривавої війни; турбота про покращання незадовільного стану народного здоров'я; оголошення державою амністії для політичних ув'язнених. «Воєнні інваліди, вдови, жертви воєнного лихоліття та воєнні сироти одержать окреме державне забезпечення» [5, к. 17].

Характеризуючи норми трудового законодавства періоду ЗУНР, варто зауважити, що вони реалізовувалися в рамках загальної роботи щодо впорядкування соціального забезпечення населення краю, в тому числі і найманих працівників. Активним на реформування у сфері трудового законодавства виявився квітень 1919 р. Так, 12 квітня був прийнятий Закон УНРади «Про запровадження 8-годинного робочого дня», у якому

вказувалося, що як на приватних, так і на державних підприємствах мав бути встановлений 8-мигодинний робочий день без урахування перерви на обід. Одночасно було зауважено, що таке розпорядження не стосувалося тих, хто працював на землі. Регулювання праці селян передбачалося вирішити окремим законом. У ст. 2 підприємствам надавалися права у випадку погодження з робітниками, змінювати пропонувані обсяги робочого дня, але за зміни оплати праці [1, с. 59].

Норми цього закону досить детально регламентували розпорядок робочого дня. У ст. 3 Закону зазначалося, що для працівників, які працюють у дві зміни, робочий день триває з 6 ранку до 2 години дня, і з 2 години дня до 10 години вечора. Для підприємств, робочий день яких не є повним, початок робочого дня пропонувалося визначати відносно пори року, а саме: у літній період (з 1 квітня до 1 жовтня) – з 6 години ранку, а у зимовий період (з 1 жовтня до 1 квітня) – з 7 години ранку [1, с. 59]. На практиці реалізація цього закону відбувалася таким чином, що державні підприємства працювали як правило, у дві зміни, а приватні – самі визначали розпорядок робочого дня і укладали з працівниками додаткові договори про продовження робочого дня, як правило не доплачуючи за надлишкову працю.

Одночасно у законі пропонувалося створити контролюючий орган за дотриманням виконання норм 8-ми годинного робочого дня і забезпечення соціальними гарантіями працівників. Можна припустити, що таким органом мала бути своєрідна профспілкова організація, контроль, у якій виконували делегати від промислових установ та місцевих органів влади. Цей закон набував чинності з 1 травня 1919 р., а недотримання його норм мало бути регламентоване окремим промисловим законом [1, с. 59].

Дата набрання чинності закону про 8-ми годинний робочий день з 1 травня була символічною, оскільки 25 квітня було прийнято Розпорядження Державного секретаріату «Про обов'язкове святкування 1 травня, свята трудового люду», оголошувало, що щороку 1 травня є неробочим днем і визнається святом усіх хто працює [2, с. 63-64].

Актуальним у контексті дослідження трудового законодавства періоду ЗУНР є норми правових актів, що регламентували рівень соціального захисту окремих категорій населення. Так, 26 січня 1919р. було прийнято Розпорядження Секретаріату фінансів «Про одноразовий надзвичайний додаток державним службовцям, пенсіонерам, вдовам і сиротам», у якому регулювалася процедура виплати фінансової допомоги державним службовцям, пенсіонерам, а також вдовам і сиротам військових, що загинули в роки Першої світової війни та під час українсько-польської війни [3, с. 4]. Цей документ, вкотре підтвердив орієнтування українських правників на норми австрійського права, оскільки передбачав грошові виплати державним службовцям. Ст. 1 цього розпорядження скеровувала органи влади до норм Розпорядження австрійського міністра фінансів від 11 вересня 1918 р. та Розпорядження австрійського міністерства залізниць від 21 вересня 1918 р. [3, с. 4]. У цих документах чітко регламентувалася система класифікації працівників залізниці з визначення їхнього статусу та рангу, а також визначалася сума фінансової допомоги, що видавалася за якісну роботу та за роботу під час бойових дій. Ст. 2 цього закону визначала процедуру надання фінансової допомоги іншим державним службовцям, а також вдовам і сиротам, які втратили свого годувальника під час військових дій.

Цікавою нормою, а відповідно і категорією населення, є так звані особи, що «побирають дари з ласки», або, як їх кваліфікували у австрійському законодавстві «Gnadengabe» [3, с. 4]. До цієї категорії належали особи, які проживали виключно за рахунок соціальної допомоги з боку держави оскільки мали певні фізичні чи психологічні

вади. Терміном надання фінансової допомоги визначалося 1 лютого 1919 р. Одночасно передбачалося, що фінансову допомогу отримують ті працівники залізниць, які отримували її в листопаді. Таким чином, можна стверджувати, що керівництво ЗУНР, не зважаючи на складну фінансову ситуацію, намагалося проводити активну соціальну політику в сфері забезпечення мало захищених верств суспільства, а також преміювати окремі категорії державних службовців.

Висновки. Таким чином, у сфері правового забезпечення найманих працівників урядом ЗУНР було вжити заходи, щодо встановлення 8-ми годинного робочого дня та оголошення 1 травня святковим днем. Така політика у сфері трудового господарства була непослідовною і безпосередньо залежала від державного регулювання у промисловій сфері. Зважаючи на те, що урядовці ЗУНР відмовилися від ідеї націоналізації підприємств краю, дотримання декларованих законами норм було умовним. З іншого боку, в умовах війни з Польщею приймалися постанови про підвищення темпів та обсягів виробництва, що досягалося тільки шляхом збільшення робочого дня.

Впровадження 8-ми годинного робочого дня та започаткування святкування 1 травня як дня найманих робітників, дозволяє говорити про забезпечення соціальних стандартів серед працівників державних та приватних підприємств. Нажаль в УНРади не було часу і можливості для того, щоб сформувати цілу систему соціальних стандартів у сфері трудових відносин, а приватний сектор виробництва не завжди дотримувався встановлених правових норм.

Умови війни з Польщею та глибока соціально-економічна криза були основними перешкодами для нормалізації соціальної політики держави та регулювання трудових відносин.

Список використаних джерел

1. Закон Української Національної Ради про запровадження 8-годинного робочого дня // Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. – Станіслав. – 1919. – Вип. 8. – 30 квітня. – С. 59.
2. Розпорядок Державного секретаріату про обов'язкове святкування кожного року 1 травня, свята трудового люду // Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. – Станіслав. – 1919. – Вип. 8. — 30 квіт. – С. 63-64.
3. Розпорядок Державного секретаріату фінансів спільно з іншими державними секретаріатами про одноразовий надзвичайний додаток державним службовцям, пенсіонерам, вдовам і сиротам // Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. – Станіслав. – 1919. – Вип. I. – 31 січ. – С. 4.
4. Стукаліна Н. Т. Правові основи соціального захисту військовослужбовців Західноукраїнської Народної Республіки / Н. Т. Стукаліна // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». – 2006. – № 571. – С. 272–275.
5. Центральний державний історичний архів України (Львів). – М/ф № 87263. – К. 17.

Луцкий М. И. Правовые аспекты законодательной деятельности ЗУНР в сфере трудового законодательства

В статье проводится анализ законодательной деятельности национального правительства ЗУНР в сфере трудового законодательства. Акцентируется внимание на том, что, несмотря на сложную социально-экономическую и политическую ситуацию в сфере регулирования трудовых отношений произошли существенные изменения в сторону улучшения социального положения наемных работников и обеспечения их прав. Одновременно определяются основные причины недальновидности законодателей и несоблюдение определенных законами норм, в том числе 8-ми часового рабочего дня. Особое внимание уделяется проблеме социальной защиты отдельных групп населения, пострадавших в условиях военных действий.

Ключевые слова: ЗУНР, правовая система, трудовое законодательство, право социального обеспечения, законодательная практика.

Lutskyy M. I. Legal aspects of legislative activity Western Ukrainian People's Republic in the field of labor law

The article analyzes the legislative activity of the national government ZUNR in the field of labor law. The attention is focused on the fact that, despite the difficult socio-economic and political situation in the sphere of regulation of labor relations there have been significant changes in the direction of improving the social situation of employees and ensure their rights. At the same time identifies the main causes of short-sightedness and failure to comply with certain legislative provisions of the Law, including eight-hour workday. Particular attention is paid to the problem of social protection of certain groups of victims of military operations.

Key words: WUPR, the legal system, labor law, social security law, legal practice.

